

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

SUMARI: Editorial a la vista.—Concurs literari per a San Donís.—Tragèdia de Caldesa, de ROIÇ DE CORELLA (sigle XV).—Constantí Llobart, per ADOLF PIZCUETA.—El darrer llibre de Josep Pla, per ARTUR PERUCHO.—Magnòlia, poema de RAMON VINYES.—Lo Raf Penat, versos de CEBRIAN IBOR.—El jazz, el maquinisme i la poesia pura, per CARLES SALVADOR.—Notes d'art, per VICTOR M. DELHORT.—Rondalla de Rondalles, (continuació).—Catalanisme literari, per F. CABALLERO I MUÑOZ.—Noticiari bibliogràfic.

PREU: 25 cèntims

<p>TAULA DE LLETRES VALENCIANES REVISTA LITERARIA MENSUAL</p> <p>PL. BOTANIC, F. 6.ª VALENCIA</p>	<p>DIRECTOR</p> <p>ENRIC NAVARRO-BORRAS</p>	
	<p>PREUS DE SUBSCRIPCIÓ ANUAL</p> <p>Ordinària (Un eixemplar cada mes.) 3 PTES. Protectora (Dos eixemplars.) 5 “</p> <p>Esta classe és feta per tal de que puguen enviar un número de propaganda a un Círcul, Biblioteca o amic. Pensen que a València casi tot està per fer i és obra de molts la que s'hem proposat.</p>	<p>AVISOS IMPORTANTS</p> <p>Cada autor respon en absolut del treball que signa.</p> <p>Els originals no es tornen.</p> <p>Tots els assumptes; únicament per escrit, a la Direcció.</p>

Editorial a la vista!

Llibres valencians.— Nostre article recent titulat «Negociants, financers, escolteu» pareix que ha produït l'efecte desitjat. Els de TAULA, voldriem fer alguna cosa més duradora que estes fulles i, disposats com estem, a treballar desinteressadament, les portes se nos van obrint.

Ara, per la natural dispersió de persones que comporta l'estiu, no podem concretar encara detalls, però no ha de passar molt de temps sense que València tinga la seua Editorial, modesta, puix només es donaran sis volums cada any, però ben triats i variats, de literatura moderna.

Amics, a escriure! A posar al dia les coses endarrerides. A vestir-les amb el millor decor! Prompte eixirà la Col·lecció de TAULA.

Concurs

Concurs literari i artístic amb motiu de les festes de San Donís.— L'Associació d'Industrials Confeters d'esta Ciutat oferix *quatre únics* premis de cent pessetes i «mocador».

1.er *Al millor article que glose l'història, tradició i costums del dia de San Donís.*

2.^{on} *A la millor composició poètica.*

Estos dos treballs, per a optar a preni, hauran d'haver estat publicats a la premsa de la capital des del dia 1 al 9 (ambdós inclosos) del mes d'octubre pròxim.

El tercer premi es destina a un treball de major extensió (recull folklòric, peça dramàtica, novel·leta, monografia, etc.) i no és condició precisa que siga inèdit ni està obligat a publicar-se.

Els tres poden estar escrits en valencià o castellà.

I l'altre premi al millor projecte de *panneau* per a ceràmica.

A la premsa local es trobaran d'ací pocs dies detalls referents a Jurat i altres assumptes.

Felicitem

Extraordinaris.— Nostra felicitació més cordial a *Diari de Mataró*, *El Llamp*, de Gandesa, *La Riuada*, de Mora d'Ebre, *El Bisbalenc*, pels números extraordinaris amb que han enriquit les seues col·leccions. Es un goig veure la perfecció on han arribat tècnicament i un orgull per a tots tindre escriptors tan amatents a correspondre als desitjos culturals.

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

VOLUM I

AGOST 1928

NÚMERO 11

DEL VERGER CLÀSSIC

Tragèdia de Caldesa

per ROIG DE CORELLA

Raonant un cas afortunat que ab una dama li esdevenç

Atan alt grau l'estrem de ma dolor ateny, que de present me dolc, en algun temps sia ver una tristor finar puga; en açó passe los infernals, que l'ésser trist me delita, e so content ma dolor eternament coldre. E, si a ma dolorida pensa alguna hora la mort se presenta, refuse acceptar, per lo delit que la pèrdua de ma vida'm porta. ¿Com, doncs, serà, causa de tanta dolor escriure's puga? ¿Consentrà l'aire que veu se conforme, per a que tanta culpa clarament sia llesta? Obra's l'infern, esperits immundes sobreixa; tornen los elements en la confusió primera; mostreu-se clar dels dàmñats les penes, per que lo món, en terror convertit, alegria no celebre. Estiguen los rius segurs e los monts cuifats córreguen; bullint la mar, los peixos a la riba llance; repose lo sol davall habitable terra, e nunca ja més en nostra vista los seus daurats cabells estenga; no's compten pus de l'any los dotze mesos, e sola una nit l'esdevenidor temps comprega.

Mas ¿per qué vull ab llargea de paraules encarir crim de taut sobre abundant llegea, la qual, planament raonada, feredat de tant espantable maravella ab si porta, que és impossible los oints, sens gran alteració, les orelles a tan profanes paraules abandonen?

* * *

En la part del món a la qual encara de present de la gentil filla d'Agenor propi nom li resta, en la feroce bel·licosa província d'Espanya, en lo delitós ameníssim regne de València, dins los murs de la sua major ciutat, regnant aquell que a l'animós troià ha succeit en egual ànimo, Rei don Joan, una inclita donzella, en bellea sens par, en avisa-ment passant totes les altres, ab gràcia e singularitat tan extrema que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs en estima de tanta vàlua; delliberà, après que en son servir molt temps de mon adolorit viure despés tenia, los meus cansats pensaments, ensemps ab ma persona, en lo desitjat estrado de la sua falda descansasen.

Llarga història seria tenyir lo paper de les enamorades raons que entre nosaltres, ab mostra d'estrema benvolença, passaven; fingia la bella Senyora tan contentament de mos passats servirs e presents paraules, que lo seu ésser en mi transportave, tot lo que a sa volentat, persona e viure s'esguardava, abandonadament deixà en discreció de ma coneixença. Mas, per que de mi sols no fos ver paraís en aquest món haver atés, après poc espai de tant reposat estament, tocant a la porta de la casa, dix l'avisada Senyora, que, per aquella hora, esperava una persona, ab la qual, sens tarda desempaxant de molta necessitat breus faenes, a mi tornaria, per que ab més repós tot aquell jorn, algú no tingués poder partir dos persones, a les quals extrema benvolença, en tan alta e delitosa concòrdia acordava.

Ab esperança de tant discretas noves, romanguí jo sol en la cambra, la porta de la qual ella no s'oblidà, ab fel tancadura, sagellar. No sé si fretura de finestra feia la

casa tenebrosa, que a mi paregué, dos hores après mig jorn, la nit ab ses escures ales ocupava la terra, o si Apo! lo amagava la sua lluminosa cara, estimant cosa no raonable, aquesta casa fos per ell il·luminada, a la hora que tant deshonest crim se comelia.

Així passí la major part d'aquest egipciac dia, sol, e acompanyat de molts e dup-tosos pensaments. Lo cos, carregat per feixuga càrrega de mortals enuigs, llançat sobre el llit, esperava la fi de tant enujosa tarda; però una pensa tribulada, no consentint la mia persona estar segura, fon-me forçat, passejant, seguir la varietat de mos trists e sol·lícits pensaments. Dreçant los ulls a una poca finestra que en lo pati de la casa responia, viu un home que, ab continença d'esperar algú altre, suaus passos passejava, donant resposta, als qui de la bella Senyora demanaven, que en faenes secretes e de gran importància ocupada estava.

Oh, piadosos oints! Transportant vostres misericordes per ses en mi, diga cascú si semblant dolor a la mia james ha sofert, e ab adolorit pensament mirau la tristor que a tal hora ma trista pensa combatia, esperant quina seria la fi que de tant dolorós principi esdevendria. Mas ¿per qué delinc lo temps, cercant paraules a tanta pena conformes, puix és impossible tan gran tristor raonar-se puga? A la fi, restant del dia tan poc, que els cavalls de Febo dellà les colones d'Hércules en l'occident calcigaven, los meus plorosos ulls mereixqueren veure la tan estimada donzella, que partint se d'una cambra, gest, paraules, abraçar, ab altres mostres d'amor estrema, d'honestedat enemigues, a un enamorat presenta la figura: pràctica, manera, gràcia e gentil continença de la qual descriure deixe, perque la fi de la present, sol esguarda en fer palés quant la granea de una desventura les altres totes avança. E, per cas de més adversa fortuna mia, lo darrer comiat al terme de ma oïda arribà, en estil de semblants paraules: «Adéu sies, manyeta!» tancant la darrera síl·laba un deshonest besar, lo so del qual les mies orelles ofené, no de menor ofensa de la que sentran en la trista vall los de la part sinestra, dient los nostre Redemptor: «Auan, malaïts, al foc eternal!» quant, ab justa sentència, en aquest món formarà les sues darreres paraules.

Partint-se de la casa lo tant estimat enamorat, fen-li present la Senyora d'una tan loçana e humil reverència, que sol la gonella feu estalvi lo seu genoll esquerre no tocàs la dura terra, senyalant ab la sua belle cara, tristor no poca de la sua absència. Acompanyà les sues espal les ab piadosa e enamorada vista, acostant-se après a un pou, que poc espai d'ella distava. Ab la freda aigua assa' à apartar de la sua afable cara, la color e calor que, en la no sangonosa, mas plaent e delitosa batalla de Venus, pres havia; e acostant-se al carçre de la mia trista presó o cambra, obrint la porta, fingí alegrìa de la mia vista, tanta com havia mostrat vera dolor, al que en estrem amava, de la sua partida.

Estava, però, la sua delicada persona maculada, semblant a roses ab blancs lliris mesclades, si ab sutzies mans se menegen; que la persona del galant que ab ella reposat havia, era en estrem no conforme al delicament de tan fendra donzella.

Demanant me si la sua tarda me era estada enujosa; que les faenes que desempaxat havia, sinó ella present no era possible se acabasen. Oh, Déu immortal, qui lo món en nombre, pes e mesura regint, les criatures ab degut orde administrau ¡no refuseu altre vegada metre les vostres, de infinit preu estimades espal-les, en l'estret pal, per acabadament rembra tan profana culpa!

Ab gran treball, l'estrem de ma dolor, los ulls endreçats a la terra, me llicencià ab tremolosa llengua, formàs, en dos cobles, raons de semblant manera:

- «Mouràs corrent—la tramuntana ferma,
- «E tots ensemps—los cels cauran en troços;
- «Tornarà fret—lo foc alt en l'espera,
- «I, en lo més fons,—del món veuran lo centre;
- «Tinta de sang—se mostrarà la lluna,
- «E tot oscur—lo sol perdrà la forma,
- «Ans que jamés—de mi siau servida;
- «E lo meu cos—del prim cabell fins l'ungla,

»Mirant ho vós,—sia partit en peces,
 »E, tornat pols,—no prenga sepultura,
 »Ni reba'l mon—tant celebrada cendra;
 »Ni es puga fer—algú gire la llengua
 »A dir: «Bon pos»—a l'ànima maleita,
 »Si Déu permet—mos ulls vos puguen veure.
 »E, si és ver—vos digni mai Senyora,
 »No es trobe en l'any—lo jorn de ma naixença,
 »Mas lo meu nom,—a tots abominable,
 »No sia al món—persona que l'esmente;
 »Ans, del tot ras—de les penses humanes,
 »Sia passat—com un vent lo meu ésser;
 »Tinguen per fals—lo que fon de mon viure,
 »E res de mi—en lo món no hi romangue;
 »E, si per cas,—del meu cos gens ne resta,
 »Sia menjar—als animals selvatges;
 »Prenga'n cascú—la part d'una senfilla,
 »Perque en tants llocs—sia lo meu sepulcre,
 »Que'l món finit,—no's trobe la carn mia,
 »Ni's puga fer—que mai jo ressucite.»

Conegué per lo adolorit estil de mes paraules, la ínclita Senyora, que la granea de sa culpa clarament a mi era palesa; e, ab moltes llàgrimes, sospirs e sanglots, ab veu tan conforme, gentil e delicada, que no és possible en semblant manera recitar-la, respós en rims estramps la seguida cobla, acompanyada de gest no estrany al significat de ses paraules:

»Clarament veig—que en la mundana orla
 »Déu no ha fet—persona tant culpable:
 »Jo us he comés—abominable culpa,
 »Tal, que en l'infern—no trob pena conforme.
 »Es-me la mort—més dolça que no sucre:
 »Si fer-se pot,—en vostres braços muira,
 »En vós està—que prengau de mi venja:
 »Si us par que hi bast,—per vostres mans espire,
 »O, si voleu,—cuberta de cilici
 »Iré pel món—peregrinant romera.
 »Déu no farà—que'l passat fet no sia;
 »Mas, si esperau—esmena de mon viure,
 »Jo la faré—seguint a Magdalena:
 »Los vostres peus—llavant ab semblant aigua.»

Si follia és començar lo que és impossible fi atenyga, folla cosa seria assajar escriure los contrasis que ma dolorosa pensa combatien. après d'haver oït resposta de tan humils paraules: volguera, al preu de ma vida, la sua tan gran erra se pogués rembre. Oh, quant estimara beure de l'aigua del riu Letes, perquè lo passat absent de la memòria, sol en lo present aprengué mon enteniment ferme; e fora més alegre, aquesta bella Senyora en parts de singular partida, la sua gentil persona ab tant subtil enteniment, fos la part mia, e la sua falla e noble voluntat, de falsa estima guiada, cercás un cos lleig e diforme, en part d'aquell qui indignament la havia tractada!

Ab diversitat de tan impossibles pensaments, me partí de la cambra o sepulcre a on tanta pena sofert havia. Acceptant la ploma, que sovint greus mals descansa, la present ab ma pròpia sang pinte, perque la color de la tinta ab la dolor que raona se conforme.

Constantí Llombart

UNA mica més, i el nom de Constantí Llombart, fundador de «L. R. P.», autor de llibres i propagandista d'idees, haguera perdut completament el poder de suggestió que tenen els noms dels homens que han realitzat alguna activitat o alguna obra digna. Adhuc ara que amb motiu del cinquantenari de «L. R. P.» els conspicus de la casa li reten els honors de fundador, cal preguntar-se si aquest petit tribut pervé d'un mecanisme social ineludible o és el fruit d'una simpatia molt natural en aquells que no fan més que continuar la creació de Llombart.

Crida l'atenció, que una societat que té a la seua base la tradició i el culte als seus homens, com ho indiquen els nombrosos retrats de presidents i poetes, haja pogut arribar a desentendre's d'una manera tan radical d'aquell que la va concebir i per l'esforç del qual va nàixer. I és encara més xocant que l'ortodoxia de la casa, exigira l'eliminació total de qualsevol vestigi d'admiració o de simpatia per aquell home. L'element pur, no és que devia d'abominar de Llombart, sinó, el que és molt pitjor, tenia l'obligació d'ignorar que tal senyor havia existit i que entre ell i la societat havia una relació. Per aquest fet es va donar el cas de que durant varios anys es celebrara un homenatge a Llombart amb l'absència dels que es dien els seus continuadors.

La rectificació que representen les festes del cinquantenari, mereix l'aplaudiment de tots. Hi ha més lògica en la actitud present que en la conducta anterior. El silenci hostil amb que es feu viure el nom de Llombart dins «L. R. P.» era producte de mesquines apreciacions d'una índole aliena per complet al caràcter de la societat. El pensament de Llombart al fundar «L. R. P.» era sumament ambiciós en l'aspecte literari de València. Llombart volgué crear una Acadèmia per a orientar degudament el desentrell del nostre idioma. El seu plà obria amplis i llargs camins als esforços renaixentistes. Pot ser si aquests camins no s'hagueren menyspreats per una còmoda rutina, a hores d'ara tindriem un llenguatge ciutadà i elegant, i, uns problemes, els eterns problemes idiomàtics, completament resolts.

Llombart fou, des d'el nostre punt de vista, el que actuà més conscientment en el seu període. El seu interès per el valencià no tenia res que vore amb l'arqueologia i aquell lema seu, «pel fil traurem lo cabdell», d'un regust vuitcentista, és una prova clara de que tenia en compte totes les possibilitats d'un moviment com el que s'havia iniciat.

Llombart portà una vida agitada i pintoresca pròpia de la seua època. Es sentí revolucionari, pronuncià discursos, escrigué en vers i prosa, i, finalment, es deixà guanyar per el renaixement al qual va infondre el seu pensament restaurador, no compartit per els altres conreadors de la llengua apel·lada per ell mateix, «llemosina». Amb tot aquest neguiteig constant, es podria escriure un llibre, un bell llibre que evocara el seu tipus d'home completament exhaurit i ens donara el record fidel d'una època i d'una obra tan intimament lligades a nosaltres.

La producció literària de Llombart és abundant i diversa i com en quasi tots els literats coetanis oferix un caracter bilingüe, degut a haver començat a escriure en castellà, fins adoptar després, com a mitjà d'expressió normal, la llengua valenciana. Llombart fundà periòdics satírics; edità un almanac; dirigí una editorial i publicà varios llibres, entre ells «Los fills de la Morta Viva». La Morta Viva és la llengua valenciana tornada a un nou esplendor després de molts anys d'abandó i els seus fills son els escriptors valencians. En aquest llibre Llombart escriu la biografia o dona notícia de tots els escriptors del renaixement, des de Carles Ros. Es un llibre que demostra el sentit de coherència i d'orientació característic a Llombart.

Llombart, com es veu, no és l'home que tingué una pensada, la de constituir la societat de «L. R. P.» Es quelcom més que tot aixó. Per aquest motiu tenim el deure de conservar la seua memòria i de divulgar la seua obra. Una més exacta adequació dels actes de «L. R. P.» als principis del seu fundador hagueren evitat moltes crítiques justes i els consegüents desviaments.

AD. PIZCUETA.

El darrer llibre de Josep Pla

EL lector pensarà, en llegir el títol del meu article, que no va bé com a «Crònica Catalana» i que el seu puesto indicat és la secció bibliogràfica. Permeteu-me dir-li al lector que ho hagi pensat, que no té raó. Les meues cròniques han procurat sempre recollir les vibracions més importants de la vida catalana. I el que més ha fet fibrar la nostra intel·lectualitat durant el mes actual ha estat el llibre que Josep Pla ha publicat sobre el senyor Francesc Cambó.

Josep Pla sempre ha sigut així com una mena de malabariste de les lletres catalanes. Ha fet les mes arriscades acrobàcies, ha reventat tothom amb una injustícia tan palesa com pocasolta (des del magnífic Cristófor de Doménec fins al venerable Pi i Margall), de la mateixa manera que hauria pogut dedicar-se a fer excursions o a jugar al «golf». Ell es així i no hi ha manera de fer-lo canviar. Té perfecte dret a ser com li agrada més, i a haver nascut a Palafrugell.

A lo que no té dret és a escriure llibres dolents. I això (que no ha dit encara ningú dels que han combatut l'aspecte polític del seu darrer llibre) és el que cal dir, per que és una veritat com una casa.

Jo, me'n guardaré bé de fer política des de TAULA, que es una revista purament literària. Això ja ho faig prou sovint als diaris on col·labore, i alguns lectors hauran vist que ja n'he parlat prou clarament a *El Pueblo* sobre el «Cambó» de Josep Pla. Però, no vull negligir ara el fer públic el meu judici de l'obra des d'un punt d'obir purament literari. I el meu judici, és que es tracta d'un llibre dolent de veritat, que sembla fet per algun parent de l'autor, per que el lector no troba ni la fluidesa de llenguatge, ni la facilitat d'estil, ni la gràcia, ni l'espontaneïtat que hi ha en els altres llibres de Josep Pla.

Si hi ha alguna immoralitat que coste cara al qui la comet, és—indubtablement—la immoralitat literària. Hi ha una sàvia llei inexorable que no en deixa cap sense càstig. La norma més elemental de l'art literari (que és un art en el qual les idees valen i pesen més que les paraules) és la sinceritat de l'escriptor, la conformitat entre allò que pensa i allò que escriu.

Josep Pla ha sigut un bon escriptor quan ha sabut procedir sincerament: quan ha descrit paisatges i ciutats llunyanes, o bé quan ha fet literatura narrativa. En canvi, quan—com ara—ha sotmés el seu talent a les dades d'un dossier i a les conveniències d'una altra persona, li ha fallat completament el tret i no ha pegat en el blanc.

Fa pocs dies, rellegia jo la «Vida de Manolo, contada per ell mateix». La pintorescament tràgica existència del gran escultor Manolo Hugué, a través de la prosa encisadora de Josep Pla, es transforma en un llibre magnífic, ple d'humanitat i de vida. Les franques confessions de l'artista, les seues valentes afirmacions, les fermes opinions que dóna sobre persones i coses, els anys de misèria a Barcelona i a París, la llarga desfilada de personatges, la gran varietat d'esdeveniments, fan del llibre de Pla sobre Manolo una de les obres més palpitants i vives de la literatura catalana moderna.

El llibre sobre el senyor Cambó és tot una altra cosa. Resulta pesat, llarg, fatigós, ple de repeticions i d'inexactituds, fonamentat en una documentació parcialista i de segona mà, sense valor de document històric i sense veritable vàlua d'obra literària. És, a més a més, un volum ple d'injustícies, de judicis temeraris i de bandarrereries. Es, en una paraula, un llibre escrit per a tindre content al senyor Cambó, i no per a donar al públic (tan cordial i afectuós sempre envers Josep Pla) el que el públic demana i mereix.

Cada capítol repeteix una bona part del que s'ha llegit en el capítol anterior. La frase és, gairebé sempre, forçada, sense fluidesa ni agilitat. Es prosa d'encàrreg, a tant la lliura, i—encara—curta de pes.

A mi, el famós «Cambó» que ens acaba de *regalar* Josep Pla, m'ha semblat—més que una obra literària—un «pagaré». Pot ser serà a llarg termini i no a la vista; però, tant s'hi val.

Cal donar el crit d'alarma als escriptors de la nostra generació per tal que no es deixin enlluernar per cap mecenatge. Escriure en el nostre idioma ha d'ésser, per molt temps encara, una obra de sacrifici. Els ambiciosos de diner, poden seguir el camí d'Eugeni d'Ors. A l'A. B. C. paguen bé, segons diuen. Però, aquells que han tingut un gest inicial de valor en reintegrar-se a la llengua materna, han de completar llur obra mantenint sempre la puresa i la independència del seu art.

Hi ha molts medis honestos de guanyar-se la vida. No cal prostituir el nostre art, fent per diners el que Eckermann va fer per ardorós entusiasme.

És millor treballar vuit hores diàries a una oficina, que vendre's l'ànima al primer diable que la vol comprar. El que han de fer els homes de la nostra generació si volen mantenir la seva dignitat artística i salvar el nostre moviment literari, és arribar a vells amb la puresa d'un Pi i Margall, i no seguir mai el mal exemple que donen alguns que trepitgen la seva memòria.

MAGNOLIA per RAMÓN VINYES

*Magnòlia! Carn! Boca badada!
Oh el qui gustés el blanc triomfant
dins la rojor d'una besada!
Magnòlia blanca! Vers brandant!*

*Cos despullat. Perfum i joia.
Estoig olent per al recort.
Una flor sola, fà una toia.
Una magnòlia es tot un hort.*

*D'on surt la flaire que m'embauma?
Magnòlia blanca, qui t'ha dut?
Nasqueres blanca de la calma
d'algun amor inconegut?*

*Magnòlia blanca! Flor segreta!
Flor que en la blanca pubertat
dus el misteri que inquieta
com d'un amor que fós pecat!*

*Magnòlia, copa d'odor muda,
d'odor que sembla en defallir
dintre la fosca tant temuda
de la passió que no es pot dir...*

*Magnòlia blanca, clara i fonda!
Magnòlia blanca, carn i llum!
Desde un pitxer, ma cambra inonda
la torbació del teu perfum.*

*Qui t'ha portat, magnòlia humida,
de pétals blancs, atemorits,
vol recordar-me que perds vida
al acostar-te sols els dits?*

*Com nostre amor, magnòlia blanca
que moriràs a no trigar,
fores tallada de la branca
per a esfullar-te... i perfumar?*

*Magnòlia! Carn! Boca badada
que espera un bes que encar no es bes...
Sobre la febre apassionada
esfulla els pétals sempre més.*

LO RAT PENAT

(CINQUANTENARI)

*Brillen estrels en l'infinit;
la terra jau en soletat.
Fusa les ombres de la nit,
vigilador, lo Rat-Penat.*

*Lo seu revol sembla paurós;
puja i abaixa, se'n esmuny,
navega ràpid, tremolós;
volant, volant ses ales bruny.*

*Com si fos pres d'una follia,
tota la nit trafega rau,
i al rompre l'auba del nou dia,
rítmicament torna a son cau.*

*Lo Rat-Penat du lo recort
inesborrable del Gran Rey,
del que li va mudar la sort,
donantli altiva i justa lley.*

*Junyit al pal de la Senyera,
romia mut lo Centenar
de Ballesters, de sanc guerrera,
que al món la feia respectar.*

*Vigila desde'l port d'Almansa,
fins al Mingalbo a les Cabrelles;
mentres altiu lo Mongó avança
per defençar les hortas belles.*

*Obri les ales, Rat que guies
lo patri cor d'amor vençut,
i en la nit fosca d'aquets dies
guarda de mal lo nostre escut.*

*Jeya la patria esmortuida,
esbadellada pel mal Fat;
volent donarli nova vida
alçà lo vol lo Rat-Penat.*

*¡Salve, Casal reblit de gloria!
¡Vitol, cervell correuador
dels enrunats fulls de la Historia,
dels ideals del nostre Amor!*

*Tot valencià cap en ton ventre,
cap en ton ventre i en ton pit;
Tu, Rat-Penat, eres lo centre
de la nissaga i del esprit.*

*Se burlen de ta fisomia
sols perque vius feble i dolent.
La terra pren sa bledania
del aigua que passa inconscient.*

*Eres lo fill de les tenebres,
eres lo guaita de la nit;
tin ben descloses les palpebres
i mira cap al infinit.*

*Quan l'hora arribe del bell dia
que cerca altiu nostre ideal,
les veus de la valenciana,
ie cantaràn l'Himne triunfal.*

CEBRIÁN IBOR.

El jazz, el maquinisme i la poesia pura per CARLES SALVADOR

I

QUAN hom treu la gràfica de les inquietuts de l'època pren la màxima del científisme i la mínima del folk-lore i bastix—en resseguir la sinuosa obtinguda que toca tots els altibaixos de la civilització, totes les manifestacions de la sensibilitat,—un criteri que, aplicat a les Arts, produïx una nova teorització estètica base d'una nova escola.

El científisme, la laboració de la ciència, se exterioritza per el maquinisme progressiu. Les troballes fetes en el folk-lore han estat de felicitació; però la troballa del jazz, per tant com rima amb l'harmonia del maquinisme, ha estat universalment acceptat i enclós en les fórmules de la civilització.

Entre els extremismes jazz-mecanisme, que tanca en circumferència el cercle de l'època, creix la poesia pura, interpretada en volum, i encara amb una quarta de relativitat subjectiva valorada des de les modernes eclosions del snobisme—mecenatge col·lectiu—al subconscient fugisser de l'estudi freudià.

Els poetes extracirculars—digam poetoides—res no tenen a veure amb els poetes de les mil escoles, de les mil estètiques que avui aporten al camp novellament descobert i frescat de la literatura, sinó les obres acabades, al menys, l'acarreu per a que altres escriptors, esperits més sensibles, prenguen d'aquells llurs materials, els que siguen acceptables per la pròpia vitalitat, i rebutjen tot quant serà contrari a l'època a venir i siga estorb per a la continuada progressió literària millorativa. Que els poetes d'ara deixin poemes que han d'eleva-se a la categoria de clàssics és ja fora de dubtes i encara se dubtarà manco així com hom vaja a la replega i estudi de les composicions reexides i les edite en antologia exemplar que a no altre lloc conduïx el bon llibre.

La poesia actual, dita pura,—no més deuria nominar-se poesia—que travessa fronteres ràpida en ales mecàniques i que pren hostalatge sense recança en tots els països i que tot seguit forma fillada—au de tota zona—gràcies al niu mecànic que el reb i als esperits que senten clar el motor en el punt de l'arribada—fibró en la sensibilitat—té una enemiga: la pròpia fe de baptisme. No més reduïts nuclis selectes, treballats, culturats i sensibilíssims la prenen i comprenen i els snobs, l'elogi dels quals haurà de fer-se algun dia en justa reciprocitat, que la fau moda elegant i remunerada.

Hom troba agradable l'olor de gasolina—perfum de motor, dilecte—al ser en l'auto que el conduïx, tal com vol, a través dels kilòmetres; hom troba, però, infranquejable la poesia pura. La major ceguera intel·lectual del sér és no veure la pròpia vida.

El poetoide fa les realitzacions clavats en el temps i en l'espai. La fletxa de la civilització marca més el fora de l'espai i reduïx el temps tot quant pot. Ara és quasi un tot; i el derivatiu va cap al futur conquistable, més digne de les aspiracions humanes que no el passat del qual res no és útil sinó l'historioteràpia.

Temps i espai han estat sempre les parets limitadores de l'home; i així com van venint en terra poc a poc, els productes de la civilització han de laborar-se en directriu que s'allunye de les tanques. Part de tasca la hi tenen els literats.

La poesia, doncs, quan més imatgeria tinga—a dolls la metàfora—quan més sim-

bolisme aporte, quan més inhibida de l'anècdota i del paisatge extenga les ales voladores, més pura serà. Subjectivisme, per tant. Car el poeta no ho és per la definició que els seus lectors li fassen; ho és per les definicions de les coses que el poeta fa, de dins a fora.

Saber les coses, saber-les dir, saber dir-les d'una manera nova, d'una manera bella. Heus ací una gradació que va del poeta al poeta original i artista tot passant per l'escriptor.

Els que voldrien que la poesia fora al servei únic del mecanisme, de la força, de la violència passional, malgrat aportar una novetat que, naturalment, necessàriament, havia d'aportar se, limitarien els camps de la poesia,—acotació,—deixant-los migrats.

Els que voldrien trencar tots els vasos acadèmics on s'ha vessat a dolls el rajg poètic de tal o qual escola clàssica, el nihilistes de les formes antiquades, busquen sense adonar-se potser, la desconexió de les bases sustentadores, on radiquen, totes les estètiques literàries.

El cal·ligràma no se explica sense el sonet artista i acadèmic i sense la quinteta, popular de raïls folk-lòriques. La tal desconexió és, en absolut, utòpica.

Altrament, els que no han comprés que la tipografia es un Art—amb milers de recursos hàbils per a conjugar-los amb la poesia i extreure de tots dos interminables gràcies—no poden gaudir les noves belleses que només el mecanisme ha fet possible. El grafisme d'un poema en cubo és, de fet, tan harmònic, tan bell, com la Venus de Milo en quant aquest marbre siga hell per la forma.

Desitjem, per tant, el respecte als clàssics i el respecte a l'art d'avançada i la comprensió del jazz i del maquinisme acotadors de la poesia pura que puja en cilindre cap al cel de totes les sensibilitats. Però d'aquest cilindre literari en parlarem en altres notes.

Notes d'art

per VICTOR M. DELHORT

CAPUZ A «BELLES ARTS»

Notifiquem esta notabilíssima exposició, única moderna, conseguida, desde molts anys a la data, en nostra Ciutat. Apunts de escultor per a les seues obres. Equilibri, línea absoluta, mases i bucs en eurítmia sencilla i agradable, plantejament sincer i decidit de ademans i actituds; fortor, joventut, impuls... No son improvisació. Alguns son obres ja realisades en pedra. ¡Quan se pot dir de esta col·lecció que ha vingut ha esposar-se providencialment quan n'és necessitat hi havia d'ella! Desvetllarà en els bons jovers els delers tímids, assedegarà als mancats de linfes clares.. i torbarà als que funambulejen eu la maroma del deler «modernista». Però els de bona intenció i legítima essència artística quedaran encantats d'estós apunts a on les inquietuts del dia se tornen consecucions terminants.

Encarim l'assistència a la exposició de Capuz. No's pot fer d'ella una «gacetilla» d'elogi tòpic.

«1.ª MANIFESTACION VALENCIANA DE ARTE JOVEN»

Una bella inquietut (sigà lloada) en nostre ambient dormit. Es interessant i anem a resenyar-la mes que no siga, tota, tema característic d'esta revista. Manca d'espai i crítica independent nos faran pareixer freds. Vaja, pues, endavant nostre goig per l'intent i per futures depuracions.

El títol asustà als de sempre: enveljados, ignorants i adormits. Però res hi havia allí per a asustar-se.

A la porta de «Imperium» cridava un cartell de bella traça. Per cert que en ell se distinguien dos temes que han servit per a mofar-se de la literatura *valencianista* cursi: l'aucell i la branca. Atre pòrtic hi havia: El pròleg del catàleg. En ell Juan Lacomba, autor de «Tardes de provincia» desitjava: «...que nuestro arte saturado de miasmas provincianas distienda su inquietud hacia motivos de latente universalidad.»

Molta concurrència forana i manca d'orientada selecció que fea juntar apunts pseudo cubistes, impressionistes, moderns, decadents, romàntics, absurdes quadrets de 1917 despenjats d'atres llocs i d'autor fora de la producció, una encertada pedra ja coneguda, versos de 1916, atres gongorians, atres actuals, etc.

De la pintura, diu el pintor García Carrillero, qui hem interrogat: «Per a mi carix la manifestació en casi la totalitat, de les recerques expresives característiques de la pintura actual: Volums, preponderància de la valor formal, bellesa de línia i de planols i ritmes cromàtics, amb la puresa del color pel color. Intents plausibles per l'intenció que els anima, però malograts abans de cristal·litzar en matèria colorant. Además: la tela que més valors pictòriques suma en esta exposició, «Ambiente otoñal», a on guarda la actualitat en la seua tècnica? Està inclosa de ple en la pintura impressionista, disfressada amb un poc de picardia. Hi ha la excepció del «guache» «Segadora», de Obiols, amb una realisació sintètica que referma la seua emotivitat i el dibuix «Boceto», de Urrutia, bellament equilibrat de línies i de mases. Els dos, forasters. I per damunt de tot, com a pur valor d'Art (aixina, amb majúscula i sense atra etiqueta) el petit llenç «Tarde de invierno» de Enric Cufiat, que posseix la fragància d'un ànima i una tècnica completament independent.

Ha hagut inconseqüència amb el desig d'universalitat. Poetes de Valencia en llengua castellana: Lacomba, Max-Aub, Chabàs, la majoria andalusos. Este Juan Lacomba que parla per tots, és dels més entusiastes de la Ciutat. No es això que sembla voler dir «joven», pot ser «rejuvenecido», si acàs. Els seus versos publicats, son, abanda el mèrit, arcàics i rurals. Els de la manifestació no els coneguem, malgrat nostres intents. Ja els llegirem quan se publique el llibre en premsa al que pertanyen.

Max Aub dóna mostres de caprici gongòric:

«Todos saben del mar donde el confín.
¿Quién el de los cafés mi encantamiento
ni de mí, del zig-zag la forma oscura?»

Per sort seua no es açò lo millor de la seua producció. Tal com passa amb atres expositors.

Juan Chabàs està encertat en «Orilla lenta» i, preocupat com s'escau a un avant-guardiste, per la image—la image—la image, diu bellament:

«...y el horizonte de miedo
retumba y cierra los brazos.»

Es el que trobem més ambientat i més sincer.

Després de tot açò hi hagué lo principal: els poetes de fora. Lucia Sánchez (Luciano de San Saor), d'apel lació bisexual i expressió sense sexe, a la qual «La canción de la dicha», «Paisaje de arrabal» i alguna atra, salven de alguna preocupació per l'estètica tipogràfica, frevolitat de l'inmediata post-guerra, ja lluntana. Además Laffón, Collantes, Hinojosa... de quins s'arplegà composicions per a omplir els buits. I el gran García Lorca, l'imens granadí, el millor valor, amb quina concurrència se pot obtindre sempre èxit segur i còmode.

En fi: Lloable l'intent; dissortada la pressa, la manca de escolliment, la recerca atolondrada. I també la decidida defensa del títol. Es de veres que esta exposició, en castellà, d'artistes de varies terres i tendències contràries, és la «Primera manifestación valenciana de arte joven». Fins el 25 de juliol de 1928 no hi ha hagut cap atra, valenciana i jove, volen dir? I allò del final «Al no haber más Arte Joven» entre nosotros... i «los poetas jóvenes han acudido todos». Vaja un sol eixemple entre molts: I Dicenta Vera, de Valencia, en castellà i «joven» amb i sense cometes?

Però d'açò té culpa eixe dimoniet mofeta que tots tenim adins i que nos dicta, en contra nostra, ironies que semblen coses sèries.

Rondalla de Rondalles

(Continuació)

Als altres senyorets de la casola, els valgueren bones cames i tingueren per bé de fugir-se'n a recules, a la *mau mau*, o com pogueren, que en açò no estic formal i d'este modo no sols se posaren en salvo els pobres hòmens, sino que quedà el carrer netet com una plata de tota aquella xusma, sense haver una ànima terna a qui dir-li guarde Dios.

Vostés ja han vist l'arrebatacapes que's mogué pel diable del festeig que nunca ni mai que haguera paregut. Pues i ara, que direm de la gica que fon cap i causa de tot este embolic? Que ham de dir sino que així com veu que es mataven com a xinxes, li agarrà una pataleta que la posà a les tres pedretes.

El Pare, ja s'entén, com se despertà al ruido i volgué asomar-se a la finestra a veure quin món corria per allí, pegà de nasos amb la filla que estava espatarrada en mig lo cuarto i caigué un bac (ahí les banyes) que bé sé jo que tindrà que contar tota sa vida.

La muller que no's volia quedar per a llavor (com a dona que era i ja dic prou) volgué també ficar-se a on no la demanaven, i així, encengué el cresol, i, en porreta com estava, va eixir a la finestra a pendre veu.

Els demés del veïnat feren lo mateix, com ja tinc dit, sols que després que els aguacils portaren a la gàbia als maquetons, ja no tingueren por d'eixir tots al carrer i en menys d'un Credo fon tanta la gent que s'ajuntà que no cauria en terra una agulleta.

Entre açò i allò, l'Alcalde (que a la traça s'havia amparat d'algun racó per ser d'aquells que s'aufeguen en lo test de les gallines) així com li donaren lo sant de que havien posat ja als matons *in domo Petri*, tornà per Déu, tan ert com si s'haguera begut l'ast i feu apartar a tot lo món: perque encara que al principi va correr un *rum rum* i un *tole tole*, com manà a la gent del bronze que ho portaren tot a sang i a foc, hagueren de posar el cap entre les cames i giton que la baioneta tot ho aquieta.

Ara caminen vostés sobre el segur, que com el dit Alcalde volia usar justícia seca i compondre el bullo als belitraços que havien fet les morts, donà disposició per a que's veren els cadàvers i que baix mà es feren els informes que en semeiants casos s'acostumen. Feu-se així de *in continenti*, i lo que pogueren traure en net, fon que eren tres o quatre els que havien pagat el pato ben pagat i cinc o sis nafrats, poc més o menys, i que aquells eren Blai Talens, Pere el Guapo i Gimò del Portal (que de Déu gojen), i estos, Cento del Guarà i Cosme Antella, sense els altres de que no tinc ara memòria.

Com tots ells tenien parents en Cort i la sang no's pot tornar aigua, conforme solen dir, hagueren vist quins plors i quin aquell que's mogué llavors mateix. Perque la una dia: *Jo havia de ser la desdixada!* L'altra: *Qui m'ho havia de dir a mi, Mare de Déu!* i totes un quefer com si s'acabara el món, allò per allò pintiparat.

En este *intrim*, com els esbirros anaren escarbant tots els racons, pegaren de pits amb lo pobre Pep de Quelo que estava baix d'un porxe amb... a la correija, demanant confesió sense parar, perque li havien passat les pantorrilles i el dolor era tan gran que no'l deixava viure. Així com el portaren a l'Alcalde (Catarroja descuberta!) tots caigueren en lo compte i tingueren per molt cert que no s'hauria mogut debades la bronquina, perque era notori en tot lo poble els tracaleigs que havia hagut per causa d'ell, i lo demés que tinc contat. Pero com la Justícia no's fica mai en bucs, sinó sempre a l'ànima del negoci, es deixà de *cuentos* i entrà a fer son ofici, dic, a pendre ses mesures i averiguar la cuartata per a fer un eixemplar.

Mes ans s'han de fer càrrec (si volen que'ls acabe la Rondalla) que'l Notari era un castellà xarraire que embolicaria el *Credo*, perque tenia una parola que encantava i

per fi era d'aquells que la juguen a dos mans i que pareixen mirar al plàt i miren a les tallades.

Pues senyor, este Notari, estan vostés?, que no més que s'hi posava trea suc de les pedres (i no és llarga, perque sabia per les puntes dels dits la carta de navegar i un poquet més), este Notari pues, com dic, començà tres per amunt, tres per avall, començà, com diu allò, *xita callando* i amb mes maliccia que un bou; a fer preguntes i a pendre juraments per esta a uns i a altres. Pero com si predicara en lo desert, motiu de que, com no eren boquimolls ni tenien lloses en lo ventre, ans bé, més s'estimaven ser màrtirs que confesors, feen el *non sabo* i no hi havia qui els traguera una paraula.

Ve que a l'últim, tant un dia i tant altre, o fora, si a mà ve, perque pegà en ventres de cocos, o perque ell no parà de pendre caps, lo que no té dubte es que ja pegat en lo viu i dient llisament pel poble que'ls presos no anirien a Roma per la penitència: i ningú es volia trobar de la pell d'ells, perque tots creien que farien coll de figa o algo més.

Pero en açò bé podem dir que posà la gent lo carro davant dels bous com acostuma, perque estigué tan lluny de que feren penjolls d'ells, com de ser jo Pare Sant. El motiu fins per qué fon; perque untaren bé les mans al carceler i havent-los este dat escapatòria, feren salt de mata i *bolaverunt*; encara que alguns diuen que ells tancaren la reixa i *tinatana tinatana* picaren de taló com uns pobrets. Pero vostés no's deixen embutir l'embut per l'ample perque jo ho sé de bona tinta i primer faltará el sol.

Mes siga així o com els sastres vullguen (que per açò no es raó que perda jo el dormir), lo cert és que als presos els ixqué la Mare de Déu i que feren l'anada del fum, i el Notariet que estava a l'últim vale i pobre com la criada de santa Ana, es quedà *in albis* i *asperges*, i fon tanta la pesadumbre que prengué perque els pardals se li envolaren de la gàbia, que li faltà un és no és per a pedre l'esme i els menuts. Tot eren ronques i bufits que havia de fer sentència d'ells, i que l'havien de pagar per les setenes. Qué trucs i retrucs no encaixava el pobre home! Pero o fora perque els dropos tenien os de judio i cordeta de penjat, o perque així estava de Déu, ell no'ls pogué tocar la llèmena ni fundà misa d'once de la mosca que's posà en la faltriguera.

Pues qué feu llavors el bergant? Com no li estava bé eixir a un camí real a demanar almoïna amb un trabuc, es llençà sobre nostre Pep de Quelo (per a que's verificara que tots tiraven al de les calces esgarrades) i com a la ocasió la pinten calba, *amigo!*, es posà a buscar els tres peus al moltó i a fer-ne de les seues; i hagueren vist que alçà un capell i apretà el manoll de modo, que solament lo gasto dels seus drets pujava mil ducats en clau.

Jo no sé còm s'ho traçava aquell gandaïo, pero fins per a mi que no ho podia fer sense canut; perque que vinguera que no, a pèl, amb ses enredros i maranyes ell prenía la brúixula i posava les senderes de manera que tot ho fea vindre a l'ull de la mola i trea molt bons reals. No ho comprenc, ni ganes; però amb dos o tres plomades i uns quants termes (que són: *Auto, Traslado, en testimonio, etzétera i triquibarrat*) toquen ferro a manta, abondo, i sense temor de Déu: i nosaltres ham d'esclafar tarrossos tot lo dia per a tindre un trist menjar. Però a fe meua, que no'ls resarà la Iglèsia, ni els arrende la ganància; que bona palla arrastren i son compte tindran que dar a Déu, que *allà* es fila molt prim i després fot son grapat en les calderes de *Pere Botella*, torrant castanyes per *sécula sin fin*.

Mes allà s'ho vagen, que a mi no'm va ni em ve, ni fins art ni part en esta cosa; perque a on no hi ha sang no's fan botifarres i a lo teu, tu, i cada... s'avente i gíra-li el rec. I supuesto que ja és hora de que vejam el cul a la taleca i que anem donant carena a la Rondalla, fort i a ella, no siga cosa que em diguen, i amb raó, que parle per les hilla-des i que no done tanda als altres, sent així que no sé la *beabà*, ni lo que'm peixque, i açò sense adular, perque soc més clar que l'aigua. Bé fins a la punta de la llengua més de quatre coses que vindrien com anell en dit i em van rodant l'albarda d'encaixarles

(Seguirà.)

Catalanisme literari

VULL dir la meua paraula sobre una imputació que molt sovint se fa—per senyors que, just és confesar-ho, miren la actual floreixença de nostres lletres amb manifesta simpatia i àdhuc complaença—als escriptors valencians que procuren escriure nostra llengua amb un lèxic depurat, decorós. Concretarem més. Este retret s'ha fet, especialment, al sector de poetes que s'acobla al voltant de TAULA.

Ens diuen estos senyors crítics, amb indubtable bona intenció, que és llàstima que la producció dels susdits poetes no es nodrixca amb les essències purament racials, en bé de l'art genuïnament valencià, pues la seua obra sembla de pura nissaga catalana.

Bé és veritat que un d'estos crítics—tal volta el més autoritzat—al lamentar se d'açò que ell judica lesiu per a la poixant poesia nostra d'aleshores, enterbolix la indicació amb el dubte de «si existixen» eixes essències característiques nostres que ell—amb la més noble intenció, repetim—voldria vore reflectida en l'obra dels escriptors que conreen la llengua de nostra Terra.

Crec sincerament que la indicació mereix que li dediquen nostra més viva atenció. Tant és així, que en vàries ocasions hem meditat i discorrit amb altres col·legues sobre el tema de que s'ens fa retret ben sovint.

Pero ans vejam si es exacta la afirmació de que nostres escrits semblen estar redactats en català literari. ¿Tan distanciat està en realitat nostre lèxic del que usa nostre poble que es diria amprat als de nostres germans d'història i llengua?

No. Creem que esta afirmació no ha segut prou meditada. El llenguatge de nostres poetes—no al·ludim al prosistes per la casi total carència d'ells—és, salvant les naturals influències produïdes per la esplèndida literatura catalana, neta, genuïnament valencià.

Precisament l'exercici de la poesia estimula, fa nàixer, l'amor per el llenguatge amb que s'expressen les emocions. Tot poeta, si ho és de veres, és un estilista, un enamorat de la parau'a *ben triada*, com digué un exquisit poeta, amb frase justa. I este deler per trobar aquelles paraules tan prenyades d'intim, d'ample, de profund sentit—tan abundoses en nostra idioma!—el fa bucejar en les fondàries de la mina llingüística fins que trau a la clara llum les magnífiques troballes. Este deliri es troba exacerbant en l'escriptor valencià que, sempre, ajunta al seu ideal artístic l'ideal de dignificació de nostra llengua que informa tota la Poesia valenciana d'ara.

Lo que hi ha, és que a la generalitat de nostra gent, tota expressió que s'aparta de manera essencial del llenguatge corrupte, bast, que es parla a ciutat, els sona a català. Obliden o desconeixen que a nostres comarques, que encara guarden el regust saborós de nostre idioma,—a voltes en poblets contigus a la capital—es troben en ús, en boca de llauradors indoctes, de peixcadors analfabets, paraules vives de gustosíssima casticitat.

Una prova ben flagrant de que'l llenguatge dels poetes valencianistes està extret de les més pures canteres de nostre çabal lexicogràfic el trobem en el text de la «Rondalla de Rondalles» que TAULA, amb entusiasta acceptació per part dels lectors, publica asi-duament. Tinga's en compte que la graciosa rondalla és contada per un «llaurador ja ranci, d'aquells que parlen escoltant-se», valencià de soca. Es dir, un tipo racial, com ara es diu. Açò ens fa suposar que l'autor posà la major cura en fer parlar al seu personatge amb termes del domini popular, d'ús corrent, com correspon a un llaurador. Pues bé; el lector haurà observat que en dita Rondalla són usades paraules com «esgarrifar», «doncs», «so», «nafrat», «abeurador» que, sense vacil·lació, són reputades per nostra gent, per catalanes.

No ens volem remontar a testimonis clàssics de major autoritat, perque creem que sols una miqueta d'atenció durà el convenciment als esperits en dubte.

Per altra banda, si en algunes obres de nostres poetes jovers es troben resialles

de catalanisme literari (que no som tan obcecats que neguem la realitat) trobem innombrables justificacions que ho fan disculpable als ulls de tot amant de nostra parla.

S'ha dit, amb raó, que els poetes de l'actual generació s'iniciaren en la vida literària sense tradició orientadora. Així és. Després dels escriptors de la «renaixença» d'aquella colla d'entusiastes, més impulsats en la majoria dels casos per un anhel valencianista que per una autèntica vocació artística, quedà una dilatada llacuna de silenci que ha alborotat la veu sonora de la tropa juvenil, enardida de fervors artístics i de amors patriòtics.

Unicament de lluny, com un llamp entre la fosca, sentiren la influència benfactors de la lírica catalana, culminant aleshores amb el humaníssim Maragall, i el diviníssim Verdaguier, mestres i guiadors excelsos que provocaren un enlluernament en els joves, novicis de Poesia, que s'esforçaven, vanament casi sempre, per sentir l'emoció desvetlladora front a les composicions buides dels precursors jocfloralistes. Era precís que's deixara sentir el mestratge d'aquells il·luminats i dels inspirats deixebles que els seguien. Per això es pot dir que la visió inicial, la inquietut orientadora, als catalans la deuen els poetes de l'actual promoció.

Després, la abundosa i rica per tots conceptes, producció catalana contrastant amb la penúria nostra. Els llibres, revistes, tota la immensa llabor realitzada en el sentit cultural per les entitats, per tota Catalunya, havien de trobar ressó entre els que treballen una llengua que, en sa època dorada, és la mateixa que conreen els artistes d'aquell gran país. No cal dir que, mentres, el més desolat silenci gravitava sobre nostres lletres.

¿Podia permanéixer insensible la joventut davant tal contrari?

No escrivim tampoc les precedents paraules amb l'ànsia de justificar lo que, per altra banda, no judiquem com un pecat contra valenciania.

Hòmens doctes han raonat i provat — si no foren prou els documents i escrits existents — la comunitat de idioma de Mallorca, Catalunya i València, des de època remota. Entitats tan lluny de figurar entre les tarades de «catalanisme», com Lo Rat Penat, ha proclamat mil vegades la condició fraterna de les esmentades terres. ¿Per qué, pues, si som germans, havíem de menysprear el patrimoni comú?

NOTICIARI BIBLIOGRÀFIC

Tragèdia de Caldesa per Joan Roig de Corella. — Inserir en el present número una novel·leta — minúscula — valenciana del segle XV, l'aurífic de les nostres lletres clàssiques. L'hem estudiada amorosament i en donarla de nou a l'estampa li havem reformat l'ortografia — tal com s'acostuma — per fer-la de més fàcil lectura. El seu autor mestre en Sacra Teologia a la vellesa — va morir en l'any 1500, ignorant-se avui la feixa de sa naixença — va posar en ella, segurament, un reflexe d'una personal passió amorosa de joventut. Escriptor d'estil elegant, retoricista, preciosista, en prosa i vers té obres amatòries i ascètiques inspirades en les dels clàssics llatins italians i en els autors sagrats. La *Tragèdia de Caldesa* és, però, ben original i un dels punts de partida de la novel·lística valenciana i encara peninsular.

En dos manuscrits s'ha conservat la novel·leta corellana: el còdex procedent de la biblioteca de don Gregori Mayans i Císcar i el conegut amb el títol de *Jardinet d'orats*. Pelai Briz en editar part del *Jardinet* va incloure la *Tragèdia de Caldesa* i la seua lectura cridà l'atenció de tots els erudits i crítics que d'ella s'han ocupat: Menéndez i Pelayo en *Orígenes de la novela*, R. Miquel i Planes en l'edició crítica de la seua *Biblioteca Catalana* (Barcelona MCMXIII), Milà i Fontanals, Rubió i Lluch

en *Renacimiento clásico en la literatura catalana*, Sanvisenti en *I primi influssi di Dante, del Petrarca e del Boccaccio sulla letteratura spagnuola* (Unilano, 1902). Otto Dench, Morel-Fatio, Pasqual Boronat («L. d'Ontalvilla») Jaume Barrera i Salvador Guinot en *Clásicos Valencianos—Parlament de casa Mercader i Tragèdia de Caldesa* (Castelló, 1921).

Del Roig de Corella ascètic són les següents poesies religioses: «Resposta de Mestre Corella ab rims estramps en llaor de la Verge Maria, tirant a la joia». «La vida de la Sacratíssima Verge Maria, Mare de Déu, Senyora Nostra» i «Oració a la Sacratíssima Verge Maria» obra mestra, no sols de l'autor, sinó de les lletres valencianes, de veritable inspiració lírica.

Com a poeta amorós, els versos que formen part de la *Tragèdia de Caldesa* prou que ho demostren així com la *Balada de la garça i de la merla* i la *De Mossén Corella, per Caldesa*, la del *Debat ab Caldesa* i la *Desengany* segons títol donat per Miquel i Planes.

Les proses de Corella, els argument de les quals va prendre a Ovidi són diverses. L'any 1922 la *Col·lecció Rossella*, valenciana, edità *Lo Jardí d'Amor* i l'*Història de Leandre i Hero* (un volum de 128 pag. en octau, imp. de «La Correspondencia de Valencia»). Aquest *Jardí* està format per el tríptic de les «Lamentacions de Mirra, Marcis i Tisbe.»

Intencionadament no hem volgut fer una abreujada nota de la totalitat del nostre excel·lentíssim clàssic—no mentem ni totes les obres ni les traduccions—sinó que el nostre intent ha estat el de presentar alguns caires de la personalitat corellana, amb dades bibliogràfiques per als estudiosos, amb motiu de la nova estampació de la seua vigorosa novel·leta.

C. S.

Elegies.—*Bernat Artola Tomás*, 112 pags. en 8.ª Paper Guarro 4 pts. Societat Castellonenca de Cultura.—Pròleg de Ferrán Puig.

Ara és Bernat Artola qui amb els colors del subjectivisme repinta les monjoies que delimitaren nostra lírica tradicional, clàssica,—subjectiva—i s'assenyala ple de ufanía el caminal que l'enmenarà al torrió d'estada fructífera; de glòria perdurable, car la robusta fàbrica aixecada amb braó jovença no és feta de l'abundós pedruscale fonedís, sinó d'aquell porfí que ensambla un dèstre amb cor de flama.

Res hi fa que l'antorxera combatuda pels mals vents done una claror minsa a to elegiac. La joventut de l'Artola és promissió d'altres llibres on cantarà els gois de la possessió i de la plenitud. Ara, *lo seu amor que de amar té temença—ingenuament al dolor se confia*, com diu bellament però, també sap dir «*No vulle cantar puix diuen que conhorta*». . Aquesta confessió congria la claudicació futura perquè qui és poeta—i l'Artola demostra ser-ho a bastament—no pot estar-se sense cantar, l'Amor ho exigeix a més a més i si escoltem que,

*Amor golut de coses deshonestes
m'empeny al dolç recer de vostres braços...*
podem pensar en un *Resurrexit*, en un esdeveniment auroral.

No puc negar que esta explicació me la suggereixen les paraules dels crítics que tant s'han fixat en el títol del llibre sense voler gojar les belleses que hi porta. Es clar. Som tan avesats a que els primers versos d'un poeta jove siguem «A Ella», «Primer bes» i altres temes de la mateixa corda, que desconcerta trobarse amb un obra meditada, amb un fons de torment i amb estudiosa volada pel camp de les humanitats. Esta és poesia de la que s'ha de llegir més d'una vegada.

L'amistat m'atura els elogis per a este bell llibre feliçment construït, saviament pensat, ple de versos vigorosos i roents. Anys feia que les nostres lletres no comptaven una obra d'esta mena.

N. B.

RELLONGERIA GIMENEZ

Baixada de San Francés, 18
VALENCIA

Rellonges garantissats.
Primera casa en Longines.
On sempre hi ha novetats,
baratura i coses fines.

Baixada de San Francés, n.º 18

Temes literaris, per Agustí Esclasans.—At *Revista de Catalunya*, núm. 47 ha estat publica un tríptic de temes literaris el primer dels quals el dedica el seu firmant al poeta eslau Rainer Maria Rilke «un dels lírics més nobles dels temps moderns». Estudia, curtament però plenament la forta originalitat del poeta; cospa la semblansa, la «fraternitat» de l'autor del «Llibre d'hores» amb el Maragall dels «Cants Espirituals»; fa el retrat amb aquestes paraules: «Es l'home sa, robust, al migdia del viure, amb tota l'ànima oberta, davant de Déu i de la seva creació» i termina: «Rainer Maria Rilke té la mesura, com pocs, d'una lírica total». Ben lluny de les preses i els sorolls dels aqueferats, estrany als parcialismes infantils dels manifestos o les mitges-escoles de la darrera hora, posseïdor del veritable «to» sempitern de la poesia única, pot esperar en pau la confirmació de totes les seves permanències. La lírica de Rilke és com un bon vi sagrat que guanyarà excel·lències a mesura que envelleixi en anys, ben tancat i barrat sota capes espesses de silenci i de soledat fermentadora».

(Agustí Esclasans no pot deixar-se d'involucrar «temes». Ara treballa amb els propis i amb els estranys aprofitant l'acasió que li dona el poeta que morí a Suïssa el 28 de desembre de 1928).

El segon dels «temes» és dedicat al poeta català Joan Arús. Pren el motiu de la publicació antològica «El dolç repòs». En començar fa l'Esclasans un paisatge força interessant de la literatura catalana. Després parla de l'Arús.

El terç és una valenta crítica de la crítica literària. Aconsellem aquest «tema» als escriptors valencians car ací on no hi ha encara ni un minso raig crític, el dia que baixi a l'obra dels escriptors de avui i sobre l'obra dels de la renaixença—raude i tallant—hom il·luminarà penombres no adivinades pels escriptors ni per el públic.

Esclasans definix així la crítica: «Subjectivisme a ultrança. Generalitzant, però, i respectant sempre, tot i no creient-hi, les opinions d'altri, després de sospesar els conceptes de la crítica fixats pels autors de fora casa, antics i moderns, ens sembla que, en principi, la definició de la crítica ha de fer-se així: crítica és la reacció davant d'una acció.»

Estem d'acord i voldriem vore a València l'aparició d'un crític tal.

C. S.

Este número ha passat per la censura governativa

S. Aranda

MARMOLISTA LAPIDARI

Creu Nova, 16 i Miñana, 15

VALENCIA